Poštnina plačana v gotovini

Cena Din 1·-

Slovenski dom

Stev. 41 | V Ljubljani, torek 20. februarja 1940 | Leto V

Ob odhodu ameriških odposlancev Wellesa in Taylorja v Evropo:

Mirovni načrt predsednika Roosevelta

Po sodbi ameriškega tiska vsebuje ta načrt predlog za nekako svetovno ustavo, za evropsko federacijo in splošno razorožitev

Newyork, 20. febr. o. Ameriški tisk veliko razpravlja o mirovnih načrtih predsednika Roosevelta. Vsi listi poudarjajo, da imata Rooseveltova zaupnika Welles in Taylor nalogo dobiti potrebne podatke o sedanjem položaju v Evropi, zagotoviti Rooseveltu sodelovanje sv. Stolice ter morda Italije in pripraviti vse potrebno za bodočo organizacijo miru v Evropi, pri čemer misli Amerika dejansko sodelovati.

Po Rooseveltovi zamisli bi podlago za bodoči mir in novo ureditev Evrope tvorili naslednji trije pogoji:

1. Svetovna izjava o človeških pravicah, to se pravi neka mednarodna ustava, ki bi posameznikom dajala poroštvo za neko najmanjšo mero verske in politične svobode. Ta pogoj bi vseboval jasno povabilo nemškegu ljudstvu, naj se odreče Hitlerju, zakaj Nemčija ne bo mogla dati Nemcem take zahtevane najmanjše svobode vse dotlej, dokler bi bila narodnosocialistična.

2. Ureditev evropske federacije, v katero bi bile pripuščene samo države z demokratično ustavo. Jedro te federacije bi najprej tvorili Anglija in Francija ter male severne in baltiške države. V zvezi s tem svetovalci predsednika Roosevelta zelo pazljivo preučujejo načrte za balkansko federacijo med Grčijo, Bolgarijo, Jugoslavijo in Romunijo. Balkan bi bil v evropsko federacijo sprejet kot enota. Ameriška javnost je zadnji sestanek Balkanske zveze pozdravila kot uvod v tako federacijo in kot vzgled, po katerem naj se ravna druga Evropa. Ta balkanska federativna država naj bi bila vojaško močna in gospodarsko uspevajoča in naj bi zato pomenila neprehodno oviro za nemški, sovjetski ali italijanski imperializem, s čimer bi bilo pogašeno eno glavnih evropskih vojnih ognjišč.

3. Splošna razorožitev. Ta točka Rooseveltovega mirovnega načrta bi se Združenih držav tikala naravnost. Pomorska razorožitev Združenih držav je v vsem in skoraj edino odvisna od razorožitve Japonske, s čimer bi bilo seveda načeto vprašanje o porazdelitvi moči v Tihem morju.

Ta načrt je lep, toda zdi se, da bi poskusi za njegovo uresničevanje rodili silne težave. Jasno pa je iz njega — pravijo ameriški listi — da je tudi Roosevelt enakega mnenja, kakor Anglija in Francija: da z nemškim narodnim socializmom ni mogoče sklepati miru, kakor sta to že večkrat uradno povedali angleška in francoska vlada.

Ameriški tisk v razpravah o tem načrtu jasno piše ,da bosta Rooseveltova odposlanca ta načrt predložila voditeljem držav, katere bosta obiskala.

Nova finska zmaga pri Ladoškem jezeru

Finci so tam popolnoma uničili 18. rdečo divizijo in zajeli ogromen plen - Sovjetski napadi v Kareliji so popustili

Helsinki, 20. febr. o. Najnovejša poročila, ki so prispela z bojišča, pravijo, da so Finci popolnoma uničil 18. sovjetsko divizijo pri Ladoškem jezeru. Ofenziva, ki traja že več dni ob severovzhodnem delu jezera Ladoga, je prinesla finskim četam novo zmago nad Sovjeti. Finske čete so to divizijo delno obkolile in jo zdesetile. Računajo, da je na bojišču ostalo nad 18.000 mrtvih in mnajenih. Po krvavi bitki so Finci zajeli nad 100 oklopnih avtomobilov, 58 topov, 12 topov proti tankom, 78 avtomobilov, 23 topniških vozov, 44 kuhinj, 60 strojnic in divizijsko zastavo.

Med plenom, ki ga je pustila na bojišču 18. sovjetska divizija je tudi divizijska zastava, ki nosi znak mesta Jaroslava. Zastava predstavlja zemljevid, na katerem so naslikani srp, kladivo in sovjetski bajonet, ki segajo čez baltiške države ter še naprej proti Škandinaviji tako da dosežejo najzahodnejši rt Norveške.

S tem seveda ni treba misliti, da bi bile vse sovjetske čet zahodno od Ladoškega jezera uničene, ker sta tam še vedno dve sovjetski diviziji. Sovjetske čete nadaljujejo z napadi na Karelijski ožini, kjer so veliko močnejše od finskih čet, vendar je njihov pritsk zadnje dni odnehal. Viborg še ni v nobeni nevarnosti, vendar pa je potrebno, da finske čete na tem odseku ojačijo. Tu je Fincem potrebna največja pomoč. Kar se tiče sovjetskih poročil o zadnji veliki finski zmagi, pravijo samo, »da so hrabre rdeče čete zavzele objekte, kakor je to določilo vrhovno poveljništvo«.

Včeraj so finske letalske sile izvedle več uspešnih oglednih poletov nad in za sovražnimi črtami. Sovjetska letala so bombardirala mesta Kaekisalmi, Viborg, Vapenranta in še nekatera druga mesta v notranjosti. Smatra se, da je bilo število sovjetskih letal, ki so letela včeraj nad Finsko, večje, kot doslej. Potrjujejo se vesti, da so Finci sestrelili 20 letal.

Finci so od začetka februarja do včeraj zbili 160 sovjetskih letal. Od začetka sovražnosti do danes pa 412.

Finska vlada je sklenila mobilizirati vso mladino od 9. do 18. leta za poljska dela. Mladina bo morala delati na kmetijah, ker je velika večina moških na bojišču, ženske pa ne morejo opraviti same vsega dela.

Finci, ki so bili doslej prosti vojaške službe v miru zaradi slabega zdravja, so danes bili poklicani pod orožje. Javili se bodo svojim poveljstvom meseca marca.

London, 20. febr. o. Londonski radio poroča, da je na bojišču severno od Ladoškega jezera prišlo več sovjetskih divizij v težak položaj. Finske čete s svojo taktiko odbijajo sovjetske napade in v nočeh napadajo sovjetske čete, da so se nekatere sovjetske divizije morale umakniti. Ena od teh divizij pa je popolnoma odrezana od zaledja in dobiva hrano le z letali. Na bojišču v okolici Kuma je pa prišla 45. sovjetska divizija v težak položaj. Odločitev še ni padla, ker se krvavi boji še vedno nadaljujejo.

Spor zaradi angleškega napada na nemški parnik ‚Altmark' ob norveški obali

Nevtralnost so kršile vse tri: Norveška, Nemčija in Anglija

Oslo, 20. febr. o. Norveški zunanji minister Koht je imel na včerajšnji seji poslanske zbornice govor, v katerem je dejal, da se bo Norveška brzkone obrnila na Zvezo narodov ali na kako drugo mednarodno ustanovo, da razsodi glede zadeve z angleškim napadom na nemški obrežni parnik »Altmark«. Vsekakor pa bo javno mnenje vsega sveta obsodilo kršitev nevtralnosti, kakršno je morala pretrpeti Norveška. Ta dogodek bi Norveško lahko zapletel v nasprotje z Nemčijo in Anglijo ter otežkočil njeno nadaljno nevtralnost.

Glede ladje »Altmark« je zunanji minister dejal, da je bila proti mednarodnim določilom oborožena s protiletalskimi topovi. Proti norveškim pomorskim dolčilom je ladja pošiljala brezžična sporočila. Toda navzlic temu Angleži niso imeli pravice za kršenje norveške nevtralnosti. Norveška ni vedela, da so na nemškem parniku angleški ujetniki. Čeprav je vozila ujetnike, je imela pravico pluti v norveških obalnih vodah. Po mednarodnih določilih ni bilo razloga, da bi norveške oblasti natančneje raziskovale njen tovor. Zato so se zadovoljile s pregledom njenih listin. Ko so pristaniške oblasti v Bergenu zahtevale natančnejšo preiskavo, jo je poveljnik ladje po pravici zavrnil.

Norveška vlada bo kar najstrožje protestirala proti temu nezakonitemu ravnanju.

Nemška vlada je včeraj poslala protest, da ni Norveška dala pomoči nemški ladji. Toda kako naj bi bili norveški torpedni čolni mogli nastopiti proti velikim angleškim torpedovkam.

London, 20. febr. o. Nevtralni krogi v Londonu vidijo v angleškem napadu na nemško ladjo v norveških obalnih vodah nov dokaz, da se vojskujoče države ne mislijo ozirati na nevtralce in njihove pravice. Če se natančno premisli, so načela stroge nevtralnosti kršile vse tri države: Norveška, ki je pustila, da plove nemška pomožna ladja z vojnimi ujetniki po norveških obalnih vodah ter uporablja brezžični brzojav; Anglija, ki je nemško ladjo napadla v nevtralnih vodah; Nemčija pa, ker je poslala pomožno ladjo v nevtralne vode z določeno nalogo. Zmagal bo v tem sporu tisti, ki je močnejši. To so Angleži, ki so ne samo protestirali pri norveški vladi, češ da je kršila nevtralnost, marveč tudi odklonili norveško zahtevo, da bi naj vrnili jetnike, ki so jih vzeli z »Altmarka«.

Vsa angleška javnost navdušeno odobrava angleško kršitev norveške nevtralnosti in vidi v njej dokaz potrebne odločnosti.

Potopitev angleškega rušilca in ene nemške podmornice

London, 19. febr. o Angleško mornariško poveljstvo poroča, da se je rušilec »Daring«, potopil od morskega torpeda. En častnik in štirje mornarji so rešeni, 9 častnikov in 148 mornarjev pa pogrešajo in se je bati, da so mrtvi. Družine žrtev so obveščene.

Mornariško poveljstvo poroča tudi, da je bila včeraj uničena spet ena nemška podmornica sedma v zadnjih desetih dneh.

»Rušilec Daring, izdelan leta 1932, je bil oborožen s štirimi topovi, kalibra 4.7 palca, s 6 manjšimi topovi in z osmimi cevmi za metanje torpedov. Rušilec »Duchess«, ladja iste kategorije, se je potopil, zaradi trčenja z neko drugo bojno ladjo meseca decembra. »Daring« je šesti rušilec, ki ga je Velika Britanija izgubila od začetka vojne.

Belgija v boju s komunisti

Bruselj, 20. februarja. AA. Belgijska telegrafična agencija: Pravosodni minister Janson je napovedal odločno akcijo vlade proti vsem akcijam tujine, ki gredo za tem, da uničijo belgijsko neodvisnost. Posebno je napadel komuniste, češ da slavijo državo, ki je na vsem svojem ozemlju ukinila vsa pravna načela in spoštovanje osebne svobode ter napadla malo in junaško ter neodvisno državo. Komunistični agitatorji, je dejal Janson, slavijo vojsko, ki sistematično bombardira civilno prebivalstvo.

Smrt Ljuba Davidoviča, voditelja srbske Demokratske stranke

Belgrad, 20. febr. o. Včeraj ob 8.40 je v Belgradu umrl ustanovitelj in voditelj Demokratske stranke Ljuba Davidovič, predsednik vlade v pokoju ter večkratni minister. Davidovič se je rodil leta 1863 in je že zgodaj nastopal kot opozicijonalec proti Pašičevim radikalom. 1905 je bil prvič izvoljen za poslanca v Vranju, nato pa je bil ves čas belgrajski poslanec in eno leto celo župan. Po svetovni vojni se je njegova stranka združila z raznimi centralističnimi skupinami v Jugoslovansko demokratsko stranko, v kateri so sodelovali tudi slovenski liberalci. Ta stranka je zlasti s pomočjo nesrbskih nacionalistov pomagala uveljaviti vidovdansko ustavo. Kot pameten človek in pošten politik, je Davidovič po tej napaki hitro doumel razloge, ki so motili ureditev in utrditev Jugoslavije in je zato 1924 sklenil sporazum z Radičem ter sestavil drugo svojo vlado. Zaradi svoje uvidevnosti do hrvaških in slovenskih upravičenih zahtev se je Davidovič sprl z vsemi svojimi ožjimi pristaši, med drugim tudi z dr. Žerjavom in dr. Kramerjem. Ti so se od njega odcepili ter pod vodstvom Pribičeviča ustanovili Samostojno demokratsko stranko, ki je tedaj, ko je bila na vladi, začela uvajati fašistovske metode z Orjuno. Proti takemu vladanju je Ljuba Davidovič začel hud boj in tesno sodeloval s slovenskimi političnimi voditelji tudi pri boju zoper korupcijo. Davidovič je nastopil tedaj tudi na slovitem protikorupcijskem shodu v Ljubljani z dr. Antonom Koroščem. Po umoru Štefana Radiča 1928 je Davidovič z dr. Koroščem, Vukičevičem in dr. Spahom reševal državo, dokler se njihova vlada ni morala umakniti diktaturi. Pod diktaturo je sodeloval s Hrvati in bil prvi od vodilnih srbskih politikov, ki je Hrvatom pripoznal narodno samobitnost in pa upravičenost njihovih zahtev. S srbsko opozicijo je leta 1934 podpisal opozicionalni sporazum s Hrvati.

Nam Slovencem je Ljuba Davidovič edinstven primer poštenega in načelno jasnega srbskega politika, ki je razumel slovenske politične in kulturne težnje ter omogočil, da smo Slovenci dobili svoje vseučilišče. Navzlic vsem svojim sposobnostim in možnostim je ostal nepodkupljiv in pošten ter umrl — kar je pri srbskih politikih redko — siromak. Srbski narod je z njim izgubil enega svojih najdragocenejših ljudi.

Naj mu sveti večna luč!

Belgrad, 20. februarja. m. Krsto s posmrtnimi ostanki šefa demokratske stranke Ljube Davidoviča so ponoči z njegovega doma prepeljali v Savinačko cerkev, kjer so jo položili na oder. Množica ljudstva in častilcev pokojnika bodo hodile kropit truplo danes čez dan in ponoči. Iz te cerkve bo tudi pogreb na novo pokopališče. K pogrebu so pričel esnoči prihajati množice iz podeželja in prinašale razne vence na oder Ljubomirja Davidoviča. velikega borca za demokracijo in poštenje v javnem in zasebnem življenju. Sorodniki pokojnega Davidoviča in glavni odbor demokratske stranke so prejeli ob izgubi cenjenega državnika izredno veliko sožaljnih brzojavk od pristašev vseh političnih skupin. Prav tako so šefi posameznih političnih strank dali izjave, v katerih hvalijo pokojnika kot neodjenljivega borca za pošteno in javno udejstvovanje, zagovornika demokracije in sporazuma med Srbi, Hrvati in Slovenci. Za ta sporazum je Davidovič pretrpel mnogo.

V imenu demokratske stranke se bo pred Savinačko cerkvijo poslovil od pokojnika član glavnega odbora demokratske stranke Milan Grol. Za njim pa bodo govorili zastopniki ostalih strank. Po želji pokojnega Davidoviča bo pogreb na njegove lastne stroške, in je v ta namen zapustil nekaj denarja, ki so ga našli v njegovi delovni sobi. Pogreb se bo pričel ob devetih dopoldne, ko bodo iz cerkve prenesli krsto člani glavnega odbora demokratske stranke. nakar bo govori. Potem bodo krsto dvignili in jo položili na topovsko lafeto ob kateri bodo držali častno stražo pristaši demokratske stranke iz vse države. V sprevodu bodo zastopani odposlanci demokratske stranke iz vse države, glavni odbor, uradni predstavniki in predstavniki drugih strank.

Dr. Korošec izkazuje čast pokojnemu L. Davidoviču

Belgrad, 20. febr. o. Rodbina pokojnega Ljube Davidoviča in vodstvo Srbske demokratske stranke je dobilo veliko sožalnih brzojavk. Iz Slovenije so sožalje izrekli predsednik senata dr. Anton Korošec, minister dr. Krek, ban dr. M. Natlačen, ljubljanski župan dr. Adlešič, rektor univerze dr. Stavič itd.

Dr. Korošec je ob smrti pokojnega Davidoviča dal naslednjo izjavo:

»Čeravno smrt g. Davidoviča ni prišla nepričakovano, vendar nas je vse, ki smo ga dobro poznali, globoko pretresla. Bil je velik v svoji ljubezni do države, do svojega srbskega naroda, do svojih demokratičnih načel in do svoje stranke. V javnem in zasebnem življenju je bil skrajno pošten, v svojem občevanju prijeten in dobrodušen.

G. Davidoviča sem prvič videl in z njim govoril jeseni l. 1918 v Ženevi, kjer mi »avstrijski« Jugoslovani nismo imeli nobene zveze z Ljubljano in z Zagrebom, a Srbijanci premalo s Krfom. Vendar nas vseh želja je bila, da se oni, ki še nismo bili osvobojeni, osvobodimo in z onimi, ki so že bili svobodni, zvežemo v eno državno celoto. V Jugoslaviji sem z g. Davidovičem mnogo sodeloval, bodisi v vladi, bodisi v opoziciji. Zadnjikrat sem govoril z njim leta 1933, ko sem bil konfiniran v Vrnjački Banji. Po prestanku konfinacije koncem l. 1934 smo šli vsak svojo pot, vendar brez vsakega osebnega nasprotstva.

Največjo zahvalo smo Slovenci g. Davidoviču dolžni, ker kot minister prosvete ni hotel poslušati nobenih intrig ter je z največjo pripravljenostjo storil vse, da se je ustanovila slovenska univerza v Ljubljani.

G. Davidovič ni bil noben šovinist, zato je tudi vedno dobro razumel želje Slovencev in Hrvatov, ter jim ni zapiral ne srca, ne razuma.

Opozarjati na to, da je bil vedno in v vseh okoliščinah brezpogojno vdan svoji državi in kralju, bi bila razžalitev.

Še eno je, kar je treba podčrtati: umrl je s čistimi rokami! V skromnih razmerah je živel, v skromnih razmerah je umrl.

Bodi mu lahka zemlja domača!«

Vesti 20. februarja

Nekateri norveški listi so prinesli vest, da je bil predsednik Roosevelt zaprošen, naj imenuje razsodišče, v zvezi z zadevo ladje »Altmark«. Zunanji minister Hull je v zvezi s tem izjavil, da ameriški vladi o takem uradnem predlogu ni ničesar znanega.

V soboto, 24. in v nedeljo, 25. februarja bo v Kodanju konferenca zunanjih ministrov Danske, Norveške in Švedske. Na konferenci bodo razpravljali o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na vojno in na sedanji položaj, v kolikor se tiče severnih držav.

Bivši albanski kralj Zogu se je s kraljico Geraldino in ostalim spremstvom iz okolice Pariza preselil v grad Maire sur Oise. Bivši albanski kralj bo ostal v tem gradu dalje časa.

Po zadnjih statističnih podatkih se je v januarju rodilo v Italiji 92.982 živih otrok. Konec januar je Italija štela 44,557.000 prebivalcev.

Finski poslanik v Londonu je včeraj izjavil, da Finska še ni prosila Francije in Anglije uradno za pomoč. Pomoč je nujno potrebna, zlasti zaradi položaja na Karelijski ožini.

Včeraj je dopotoval v Sofijo novi jugoslovanski poslanik Milanovič. Njegov prihod je vse bolgargarsko časopisje navdušeno pozdravilo.

Romunska vlada je danes uveljavila novo uredbo, ki nalaga stroge kazni vsem, ki bi se pregrešili zoper enotnost države ali skušali motiti njeno zunanjo politiko z besedo ali dejanjem. Prvi, ki bo prizadet s to uredbo, bo voditelj romunske kmetske stranke Maniu, ki je pred nekaj dnevi dal angleškim in francoskim listom ostro izjavo proti sedanjemu zunanjemu ministru Tafencu.

Snočnje francosko sporočilo z bojišča se glasi: Zahodno od Saare je sovražen oddelek poskušal prodreti do naših patrolnih položajev. Odbit je bil z izgubami. Ob Reni topniški ogenj iz utrdb.

Prof. Emilijan Lilek

Celje, 20. februarja.

Snoči je umrl v Celju zaslužni narodni in kulturni delavec, znanstvenik in književnih ter publicist, vladni svetnik v p. profesor Emilijan Lilek. Neutrudni delavec za pravice in čast našega naroda je doživel visoko starost 88 let.

Pokojnik je služboval pred vojno v Sarajevu, po vojni pa na celjski gimnaziji. Doma je bil iz Št. Ruperta v Slovenskih goricah. Filozofske študije je dovršil v Gradzu, nakar je služboval kot profesor najprej v Dunajskem Novem mestu, nato pa v Ljubljani in Grazu. L. 1883. je bil premeščen v Sarajevo, od tam pa je odšel v Zader in končno prišel službovat v Celje. L. 1918. je bil imenovan za začasnega ravnatelja celjske gimnazije, po definitivni nastavitvi ravnatelja pa je služboval kot profesor do svoje upokojitve l. 1924.

Pokojnik je bil trden in zaveden Slovenec. Zaradi svojega prepričanja je bil v rajni Avstriji pogostokrat preganjan in zapostavljen. S toliko večjo vnemo pa se je posvečal vprašanjem iz naše zgodovine in je svoje izsledke od časa do časa objavljal v raznih revijah in časopisih. Napisal je lepo število znanstvenih člankov, pa tudi več šolskih knjig in drugih publikacij. V Celju je ustanovil ljudsko vseučilišče in je bil njegov predsednik do svoje smrti. Zaradi velikih zaslug, ki si jih je pridobil za našo Koroško, ga je legija koroških borcev izvolila za svojega častnega člana. Kljub visoki starosti pa ni nehal delati, temveč je še nedavno izdal obsežnejšo zgodovinsko brošuro.

Plemenitemu in zavednemu Slovencu bodi ohranjen najlepši spomin! Naj v miru počiva!

Snoči je v Frančiškanski dvorani govoril Hugh Ruttledge:

O najvišji gori sveta - Mount Everestu

Ljubljansko »Angleško društvo« je povabilo vodjo angleških ekspedicij na Mount Everest leta 1932. in 1936., enega najznamenitejših himalajskih izvedencev, Hugha Ruttledgeja. Kako prav je naredilo, je neglede na dejstvo, da so člani močnega angleškega naroda zadnje čase postali pri nas zelo zanimivi gostje, pokazal snočni obisk, ki ga je v enaki meri pospešil sloves gosta kakor tudi izredna privlačnost teme, ki jo je predavatelj obravnaval. Frančiškanska dvorana je bila polna prav do zadnjega kotička, tako polna, kakor že zlepa ne. Predavatelju je pred pričetkom delegacija Slov. planinskega društva poklonila krasen album s fotografijami iz naših planin. Gost se je o tem darilu izrazil najpohvalnejše.

Da bi pomagalo tudi tistim poslušalcem, ki angleščine ne obvladajo, je »Angleško društvo« oskrbelo pripravnega komentatorja v osebi dr. Zdenka Šviglja. Predavatelja Hugha Ruttledgeja je najprej pozdravil predsednik ljubljanskega »Anglešekga društva«, dr. Majaron, najprej v slovenščini, nato pa v angleščini. Nato pa je spregovoril uvodne besede, ki so se v mnogočem strinjale z začetnimi izvajanji predavatelja, dr. Švigelj. Povedal je med drugim, da so s pionirskim delom v Himalaji (domovanju snega) pričeli Angleži, ki so prvi začeli z alpinskim delom tudi v evropskih Centralnih Alpah, tem »playground of Europe«, kakor ga je krstil angleški alpinski estet in filozof Leslie Stephen. Poudaril je, da so za praktični alpinizem v Himalaji najpripravnejši alpinisti, katerih starost se giblje med 25 in 35 leti, orisal težave, na katere nalete člani ekspedicij v velikih višinah, kjer v redkem zraku primanjkuje kisika, podčrtal tehnične težave in pojasnil, da gre precejšen del krivde za dosedanje neuspehe na račun dejstva, da je treba izvesti vzpon v pičlo odmerjenem času od konca maja do srede junija, ko se v himalajskem sredogorju že začne uveljavljati monsum. S kratkimi, značilnimi potezami je označil tudi predavatelja, njegovo alpinsko delo in njegove uspehe.

„Tehnične težave niso izredne"

Nato pa je povzel besedo predavatelj sam, krepak, energičen, že osivel gospod. Že njegova drža in njegove kretnje so vzbudile v gledalcih dojem, da imajo pred seboj človeka, ki je na visokih gorah prestal marsikakšno težko preizkušnjo. S svojsko suhim, pa ne utrujajočim ali dolgočasnim glasom je Hugh Ruttledge najprej pozdravil ljubljansko občinstvo, nato pa se je spomnil svojega obiska in predavanja v Zagrebu. Izrazil je svoje obžalovanje, da ne more govoriti v našem jeziku, nato pa je neposredno prešel k uvodu, v katerem je najprej označil težave, na katere pri vzponu na Mount Everest zlasti v višjih legah naleti alpinist, spregovoril o organizaciji ekspedicije, o obleki in opremi, pri čemer je omenil, da je najboljša obleka iz shetlandske volne in poudaril presenetljivo dejstvo, da pri vzponu na Mount Everest dereze alpinistu le pičlo služijo. Dalje je povedal, da pri vzponu ni treba premagati posebnih plezalno-tehničnih težav, pač pa vzdržati le hud telesni napor. V nadaljnem je omenil kratek čas, ki je za izvedbo pristopa na razpolago in posledice, ki jih izvajata na fizične in psihične sposobnosti alpinista velika višina ter redki zrak.

Charles Bell izposluje dovoljenje

Od časa, ko je član angleške mapne komisije, ki je delala v severni Indiji, Everest, izmeril najvišjo goro sveta, ki je po njem dobila tudi ime, so si Angleži želeli, da bi se smeli povzpeti na ta najvišji vrh na zemlji. Vendar jim je Dalai-lama v Lhasi v Tibetu vselej odrekel svoje dovoljenje. Šele osebni prijatelj tibetskega verskega poglavarja, sin Charles Bell, je leta 1921. dosegel, da je Dalai-lama izdal dovoljenje. In tako se je še isto leto odpravila na pot prava alpinska ekspedicija. Ni dosegla svojega cilja, kakor ga tudi za njo do danes še ni dosegla nobena, čeprav so romale skoraj leto za letom. Gora se je trdovratno branila. V nasprotju s podatki, ki po marsikakšni knjigi o Mount Everestu navajajo, da sta največjo višino dosegla ob svojem tragično končanem poskusu Mallory in Irvine, in sicer okrog 8600 metrov, je predavatelj navedel kot največjo doseženo višino točko v strmi ploščadi severnega vrhovnega boka — 8450 m. To višino da sta leta 1924. dosegla Norton in Somervell, leta 1932. Wynn Harris in Welger, leta 1936. pa eden najboljših »himalajsikh mož«, Frank Smythe, ki je dosegel to točko kljub temu, da se je njegov odlični tovariš Shipton obrnil. S strmo nagnjene ploščadi naj bi nadaljna pot vodila v velik ozebnik ter po njem kakšnih 300 metrov v škrbino tik pod vrhom.

Dolga pot od Darjeelinga do gorskega vznožja

Dolga in naporna je pot, ki se je zadnje čase drže ekspedicije. Na pot se odpravljajo iz Darjeelinga v Sikkimu (skozi Napal ne smejo), dobro pripravljeni, spremljani po številnih nosačih. Samo tovorne živine, tibetanskega goveda, yaka, gre na pot okrog 300. Predavatelj je nato ob krasnih skioptičnih slikah, ki jih je komentiral sam, poslušalcem pa spretno prevajal v slovenščino dr. Švigelj, pokazal tipe domačinov, priprave za pot, romanje po džungelski in kameniti pokrajini, tibetanska jezera, ob katerih so utrdbe (Kampa-Dzong, Sheka-Dzong in druge) ter jih povedel ob spremljavi slik do tibetanskega samostana, zadnje človeške naselbine pod Mount Everestom, Rongbuka, ki je slaven romarski kraj, njegova okolica pa neke vrste prirodni vrt. Šest in dvajset kilometrov od Rongbuka naprej pa je pričel pravi vzpon. Prvo taborišče je postavljeno, in zdaj se pomika ekspedicija proti sneženim in ledenim vršacem. Naporna je pot in velike razdalje je treba premagati. Za glavnim taboriščem razpno šotore; drugo taborišče. Vedno višje se pomikajo, zdaj strmo vkreber, zdaj v smeli prečnici čez snežene robove in poljane. Od 5000 metrov prihajajo na 6000, pa še vedno srečavajo gorske ptice.

Rongbuški ledenik in „North-hole"

Med mogočnimi seraki (ledenimi stolpi) se pomikajo skozi koridor vedno više proti »Northoleju«. Strmo se vzpenja tod stena. Od taborišča štev. 3. krenejo na vesino, mogočne stopnje je treba kopati za nosače, ki vlačijo s seboj po 40 kilogramov tovora. Spet po ledni steni, pa čez snežno reber, vedno više. Že postavijo taborišče št. 4 v višini 6900 m. Končno so na Nort-holeju; nepopisno mogočen razgled se jim odpira na vse strani. Tod so — kakor pravi predavatelj — vse ekspedicije preživljale najtežje in najkritičnejše trenutke. Ves uspeh, vsa nadaljna pot je zavisela od tega, kako so se drugo jutro po prestanem bivaku v tej višini počutili nosači. Od njihove telesne kondicije je zaviselo napredovanje alpinistov.

„Poor Maureen"

Odtod se ozro člani nazaj proti Rongbuškemu ledeniku. Tam stoji s seraki kakor s srebrnim ščitom ovešena velika stena, mogočen stolp. Ta veliki stolp so krstili člani ekspedicije po hčerki znamenitega alpinista, ki je tragično končal na rami Mount Everesta, Malloryja. Po njegovi hčerki Maureen, ki je ubožica ostala brez očeta, so člani ekspedicije imenovali veličastni, z ledom in snegom pokriti stolp »Poor Maureen«. — Pot gre zdaj naprej, po severni ostrogi gore, lepo se pne siloviti severovzhodni greben. Že je dosežena višina 7900 m in postavljeno peto taborišče. Neutrudno gredo drugi dan naprej. V višini 8250 m postavijo šesto in zadnje taborišče. Nedaleč od tega kraja, malo više na pologu, so člani našli tudi cepin, ki so ga spoznali za Malloryjevo last...

Brez potrebe bi si na ostri razi grebena kopali na glavo še velike težave, zato odtod krenejo v bok, prečijo strme pločade z nagnjenimi skladi, dvigajo se in spuščajo s terase na teraso. Na desni vabi »Great Couloir«, veliki ozebnik, strm, snežen žleb, pot do vrha. Prirodne sile pa so močnejše, naskakovalci se morajo vračati brez uspeha. Frank Smythe izdela še dve fotografiji, oddaleč posname žleb. Ne, vrniti se je treba, gora se ne da premagati, se ne pusti osvojiti. Še bo treba hoditi. Shipton in Smythe prihodnje leto pregledata možnost novega pristopa in prideta do zaključka, da bo še najpripravnejša pot čez vrhovo steno skozi veliki ozebnik.

Ob prvih znakih monsuna - nujno povratek

Kakor hitro se od jugozahoda začno valiti velike oblačne grmade, ki najavljajo monsum, se je treba brez odlašanja vrniti. Spet ista pot, spet podobne težave. Končno sta sneg in led zamenjala skala in grušč. Že spet se pomude raziskovalci pri prijaznih tibetanskih menihih, pa jih ponese pot naprej dol proti dolinam. Visoko so te doline, zdaj šele jih je zajela pomlad. Pisano cvetje se bohoti ob naraslem potoku, bujno življenje zajame livade. Glavo najvišje gore na svetu pa nagosto ovijajo sive in bele štrene, nov sneg sije skozi majhne razpoke v megli. Divji monsumov ples je pričel tam gori, ples z viharji in snežnim metežem. V dolini pomlad in življenje, na višavah pa odurna, ledena zima in smrtne grožnje. S to sliko je Ruttledge zaključil svoje predavanje, potem pa se je s kratkimi, toplimi besedami zahvalil poslušalcem, da so ga ves čas spremljali s tolikšno pozornostjo.

Načrti za gradnjo dveh tovarn celuloze

Zgraditi ju nameravajo mariborski industrijci v Dravski dolini

Maribor, 19. februarja.

Kriza v dobavi bombažnih surovin je mariborsko tekstilno industrijo močno prizadela. Poleg tega nastaja sedaj na Balkanu nov gospodarski položaj. Države, ki so zalagale te predele z raznim blagom, ne morejo zaradi vojne dovolj izvažati, da bi zadostile potrebam trga, pa se zaradi tega odpira naši industriji lepa priložnost, da plasira svoje izdelke ne samo v naši državi, temveč začenja misliti tudi na izvoz. Ker pa ne dobi dovolj surovin, mora misliti, kako si bo sama pomagala iz zadrege. Bombažne surovine bodo ves čas, dokler bo vojna trajala, težko dosegljive, prav tako pa nastal zastoj tudi v dobavi celuloze. V naših krajih, kjer imamo toliko gozdov, pa je priložnost, da si celulozo sami izdelujemo. Tako bi dobili dovolj surovin za izdelovanje blaga iz surove svile. Potrebne so seveda velike investicije, ki pa bi jih tudi naši kapitalisti lahko zmogli, posebno, ker se odpirajo tako lepi izgledi na zaslužek. Kakor smo doznali, se bavita dva mariborska industrijca z načrti, da bi osnovala vsak po eno tvornico za celulozo v Dravsik dolini. Tovarnar J. Hutter namerava graditi tvornico celuloze v Rušah. Ta tovarna bi mu izdelovala prejo iz surove svile za njegovo tkalnico, katero gradi sedaj v Mariboru v sklopu svojih tovarniških objektov. Ta tkalnica, ki je že dograjena in sedaj samo še čaka na stroje, ki so naročeni v Švici, bo zaposlila 300 delavcev. Drugo tovarno za celulozo pa namerava graditi industrijalec Deutsch, ki je bil lastnik velikega koncerna v Avstriji in na Češkem, kot Jud pa je moral vse svoje tovarne pustiti ter se je preselil v Jugoslavijo. Pri nas ima svojo tovarno v Mariboru in sicer Mariborsko tekstilno tvornico. Ta tovarna izdeluje že sedaj poleg bombaževine tudi izdelke iz surove svile. Kakor pa čujemo, sta oba industrijalca naletela na gotove ovire glede koncesij za tovarno celuloze v Dravski dolini ter se jima je nasvetovalo, naj bi raje take tvornice zgradila drugje.

Ljubljana od včeraj do danes

Ljubljana, 20. februarja.

Mraz se je držal nekaj dni, tako da so godrnjali že tudi tisti, ki sicer ob vsaki priliki vedo povedati, da na svetu ni bolj zdravega in koristnega vremena kakor je suho in hudo mrzlo. Tudi tem je postal hudi mraz odveč, tako da so godli in se jezili, češ za letos ga je pa v resnici že bilo dovolj, nekaj naj ga pa še ostane za prihodnje leto! Kakor da bi jih bil poslušal, se je na lepem umaknil, edinole zvečer, ko se nebo zjasni, se še nekoliko okorajži, ampak tudi ne posebno. To so le bolj grožnje, zakaj zadnje dni zjutraj že nimamo tudi ob sedmih, ko pravijo, da je vselej najbolj mrzlo, posebne mrzlote. Pod ničlo se živo srebro ob tej uri sicer še kar rado drži, in tudi davi je termometer kazal približno tri stopinje pod ničlo. Take temperature pa smo že vajeni toliko, da se nam to že mraz ne zdi več, ko pa smo letošnjo zimo toliko razsipavali s »podničelskimi« stopinjami. Da je močno odnehalo, se pozna tudi že v Ljubljaničini strugi, led je začel pokati in se tanjšati. Čez dan je zdaj že dva dni kar prijetno, posebno še, ker si je tudi sonce že nekoliko opomoglo; po malem prihaja k moči kakor se dan začenja nagleje daljšati. Že včeraj popoldne, še bolj pa zvečer, je pokazal svojo oblastnost jug, ki je pognal od morja proti našemu mestu lepe grmade oblakov. Toliko v zimi smo le še, da nam po vsej verjetnosti ne bodo prinesli dežja, če bodo kaj »rosili«!

Nov generalni tajnik v operi

Te dni je prišel od prosvetnega ministrstva odlok, po katerem je postal novi generalni tajnik v ljubljanskem opernem gledališču in namestnik upravnika g. Ado Darian, komisar na banski upravi. Novemu generalnemu tajniku želimo pri njegovem delu mnogo uspeha, priljubljenosti pa mu nam ni treba šele želeti, ker je brez dvoma, da si jo bo znal z jasnim poslovanjem in odkritim nastopom sam pridobiti.

Pomalem spet prihajajo na plan

Kakor hitro se je dan nekoliko podaljšal in je mraz toliko odnehal, da že malo kaže na bližnjo pomlad, zlasti še, ker nimamo daleč do praznika svetega Matije, ki je znan po tem, da razbija led, če ga je že kaj — in letos ga je dovolj, torej nam ne bo naredil novega — se začno spet pomalem prikazovati tam na obrežju Ljubljanice, na onem areopagu med kavarno Prešeren ter med Rohrmannom, možaki, ki jih pozimi zlepa ni v ta kraj na izpregled. Ljudje, ki so jih vajeni videti spomladi, poleti in jeseni pa tudi še daleč tja v zimo, če ni snega, so se že spraševali, kam so se dali, ko jih ni več videti. No, pa so se včeraj že spet lepo pokazali in spet pričeli svoje važno zasedanje, pri katerem si iščejo običajno — kakor je kaj žvenka in cvenka pod palcem seveda — v steklenem rogu, ki ga pridno nosijo k ustom toliko časa, da dobe »navdihnenje« hudo krepke sorte.

Kulturne malenkosti

Na naše pripombe o svojevrstni podelitvi letošnjih mestnih knjižnih nagrad, ki so vzbudile veliko prahu v levičarskih krogih in pri tistih, ki dajejo levičarstvu potuho, se je v sobotnem »Jutru« oglasil še pesnik dr. Igo Gruden. O njegovi zbirki »Dvanajsta ura« smo si usodili trditi, da ni zaslužila še ene javne nagrade, ker je izmed štirih zbirk, ki bi prihajale v poštev, najslabša. Pesnik je to našo sodbo seveda vzel za surov napad na duha, na srčno dobroto, kot izraz nekulturnosti, zlobe itd., itd. skratka ravnal je tako, kakor ravnajo vsi užaljeni večji ali manjši pesniki. Napisal je v »Jutro« nekaj verzov, v katerih kot prefinjen pesnik in kot mož iz fine družbe okoli »Sodobnosti« opleta z debeluhi, debeljaki, svinjaki itd., itd.

Da ne bo on in za njim še kdo drugi menil, kakšno krivico vsebujejo naše ugotovitve, naj navedemo o njegovih pesmih sodbo ugledne mariborske revije »Obzorja«, ki pravi o vrednosti in značaju Grudnovih pesmi med drugim:

»Toda ves ta dinamit pri Grudnu ni tako zelo nevaren, menda tudi Gruden sam preveč vanj ne veruje. Mogoče pa pomeni »Dvanajsta ura« samo tisto resnično dvanajsto uro, ki jo odbije Šentklavž, medtem ko sedi dr. Igo Gruden s tovariši zvečer pri »Kolovratu« in z rafiniranim uživanjem ogleduje lesenega baročnega angela, ki nosi mrtvaško glavo v rokah. Vsa zbirka ima na sebi nekaj, kar spominja na vzdušje ljubljanskih gostiln. Saj je končno tudi naš Prešern v njem zabil marsikatero uro, vendar pa je za Grudna mnogo bolj značilna. Zdi se, da je spočel večino svojih pesniških misli in zamisli med svojimi tovariši (ki jim je posvečen lep del zbirke) in da je pri tem gledal svet iz tiste dobrodušne, nekoliko vzvišene perspektive, ki jo ustvarjajo v človeku porajajoči se vinski duhovi... Prav taki so Grudnovi socialni motivi (Pesmi natakarice Pepce...) kaj bi bilo, če bi bili nagrajeno zbirko tako ocenili mi!?

Te vrste in te vrednosti zbirke je bila izdana pri najuglednejši slovenski založbi in je dobila celo dve javni nagradi.

Da pa užaljenemu pesniku dokažemo, da morejo slabe in grde verze delati tudi nerejeni in uradno nenagrajeni pesniki, naj bo v odgovor zapisano še:

Čeprav imaš trebúh,
je vendar duh tvoj suh.
Na vago djan tvoj epigram
pokazal ni duha za gram,
in tvoje poezije
dvanajsta ura bije.
Ne klike, ne nagrade
za kelnarške balade,
ne v »Jutru« verzi »svinjski«,
o lirik pridobninski
nič venca ti ne reši,
vse samo tebe smeši.
Od stare lire Iga
ostati utegne — figa.

Nov vozni red za vlake na progi Poljčane-Konjice

S četrtkom dne 22. februarja 1940 vozijo na progi Slov. Konjice—Zreče, odnosno Slov. Konjice—Poljčane dnevno sledeči vlaki: vlak št. 8234 b z odhodom iz Slov. Konjic ob 12.35 in s prihodom v Zreče ob 12.56 ter v obratni smeri vlak št. 8235 b z odhodom iz Zreč ob 13.10 in s prihodom v Slov. Konjice ob 13.31, ter vlak štev. 8237 a z odhodom iz Slov. Konjic ob 15.30 in s prihodom v Poljčane ob 16.18.

Na isti progi pa izostanejo zaradi tega z istim dnevom: vlaka štev. 8234 in 8236 z odhodom iz Slov. Konjic ob 12.03 in ob 15.38 ter s prihodom v Zreče ob 12.24 in ob 15.59; nadalje vlak št. 8235 z odhodom iz Zreč ob 12.40 in s prihodom v Slov. Konjice ob 13.01, ter vlak štev. 8237 z odhodom iz Zreč ob 16.30 in iz Slov. Konjic ob 17.28 ter s prihodom v Poljčane ob 18.16. — Direktor: Inž. R. Kavčič, s. r.

Smrt vznemirja Craigley College

22

»Ljudje sira Willfrida so prebrskali ves kraj, da bi dobili podatke, seveda pa so pozabili preiskati pošto v lastnem kraju!«

»Saltmarch!«

»Da opazil sem, da hodi ta Francozinja redno v Saltmarch. Včeraj sem šel za njo. Vstopila je v pošto in potem izstopila spet s pismom v roki. Lahko bi oil posegel vmes. Toda, odkriti se nisem hotel. Končno pa, kakšno pravico ima vratar, da se vmešava v osebne stvari profesorjev? Menil sem, da bi utegnil iti na pošto Vi, in v njenem imenu vzeti njena pisma tako, kakor da bi bili slučajno prišli tam mimo. Bomo videli, kaj se bo iz tega rodilo. Bi poskušali? Če nič ne tvegamo, tudi dosti dosegli ne bomo!«

Sofija je bila v veliki zagati. Začutila je prirojen upor, da bi se vmešavala v osebne stvari drugih, toda to je bila tudi prva naloga, ki jo je bil MayPhey naložil. In povrhu, kakor je to MayPhey omenil, če ni imela ničesar prikrivati, zakaj je potem hodila po tej posredni poti, da bi prišla do svojih pisem?

»Danes popoldne sem prosta,« je rekla Sofija po kratkem omahovanju. »Šla bom takoj po kosilu in do čaja bom že nazaj.«

»Odlično.«

Sofija mu je hotela zastaviti še nekaj vprašanj, ko je skozi okno zaslišala kričanje. Sofija in MacPhey sta se skupaj nagnila skozi okno, da bi videla, kaj se dogaja. Sprva sta mogla videti samo veliko zmešnjavo rok in nog, kmalu pa sta opazila ogromno telo Dereka Pamberleya in mnogo manjše ter slabše Moseja mlajšega. Pamberley je bil vrgel svojega nasprotnika na tla in ga divje mikastil. To seveda ni bil prvi pretep, ki ga je bila Sofija videla med dijaki v Craigleyju, a vendar se je tokrat prestrašila izraza, ki ga je kazal Pamberleyev obraz. Začela je udarjati z dlanjo in kričati:

»Zadosti! Pamberley! Nehajte takoj!«

Toda oba dečka sta bila že preveč v ognju in v svoji borbi, da bi bila utegnila ta poziv slišati.

»Pojdite!« je rekla MacPheyu. »Morava ju ločiti.«

Med tem ko sta prišla doli, je prišel na kraj borbe že neki profesor. Preden je bila Sofija tam, je že gospod Netlton zgrabil oba dečka za suknjič in ju razdvojil.

»Zakaj se tepeta?« je vprašal strogo.

»Nisem jaz začel,« je odgovoril Mosse, in si brisal kri iz nosa. »Pamberley me je napadel!«

»Da .. Da... Jaz sem ga na... napadel,« je odgovoril Pamberley in se tresel od razburjenja. »Vi... videl sem ga, kako je pokradel vsa jajčeca iz gnezda. Rekel sem mu, naj jih vrne takoj v gne... gnezdo, toda tega ni storil! Poslušajte ptičko!«

Pokazal je s prstom na štor, na katerem je sedela sivkasta ptica in obupno čivkala.

»Jaz jih že več tednov o... opazujem, ta pa jih je ukradel...«

Mosse je skomignil z rameni. Netlton je prebledel in prisolil Mosseju močno zaušnico.

»Sem z jajčki! Sem z vsemi!«

Ervin je izročil šest belkastih jajčk.

»Vrnite jih v gnezdo! Če vas ponovno zalotim pri tem delu...!«

Obmolknil je in pogledal dečka tako strogo, da se je v njegovih očeh skoraj dala brati mržnja.

»Pojdita!« je končno zavpil.

Medtem ko je Irvin polagoma in trmasto odhajal, je Derek pritekel k Netltonu:

»Vr... vrnil sem jih v gnezdo... gnezdo, gospod!«

Njegovo obilno, grdo lice je žarelo od sreče.

»V redu, Pamberley,« je odgovoril Netlton. »Lepo je od vas, da ljubite ptice, toda ne smete sami deliti pravice! Pohitite sedaj! Čas je, da greste k pouku!«

Derek je še enkrat ljubeznivo pogledal proti ptičjemu gnezdu, in stekel v šolo.

Zdaj je tudi že Sofija prispela do gozdička, pred katerim se je odigral ta prizor. Bila je vsa zasopla. Ni mogla sicer ničesar slišati, kar je bilo izgovorjeno, bila pa je vsa iz sebe radi tistega, kar je videla. Klofuta! Kako je la mogel in smel gospod Netlton na tak način zlorabiti svojo avtoriteto! Vsi osebni razlogi, zaradi katerih je bila nanj jezna, so se prevračali v njej in čisto je namah pozabila, da se je sklenila vesti ravnodušno napram svojemu »tovarišu«.

»Tako torej vzdržujete disciplino?«

On pa je samo pogledal, in oči so mu še vedno bleščale od jeze.

»To ni vprašanje discipline, temveč človečnosti. Sicer pa ne vem, kaj vas to briga,« je odgovoril dekletu z ne preveč prijaznim glasom.

»Pamberley je desetkrat močnejši kot Mosse! Zlorabil je svojo moč in vi ste bili na njegovi strani!« mu je ostro očitala.

»Mosse je dobil, kar je zaslužil,« je hladno pripomnil profesor angleščine.

»Pa čeprav bi bilo tako, vendar dobro veste, da je bil moj oče prepovedal pretepati učence,« je odgovorila Sofija in ponosno vzravnala glavo.

»Tako je,« se je vmešal MacPhey, ki je dosedaj stal ob strani. »Lahko bi ga ranili s tem močnim udarcem po glavi.«

»Glej ga, glej! Že dosti je neprijetno, ko se ti tovariši vmešavajo v delo, sedaj si pa celo vratar domišlja, da sme... vi ste vratar, MacPhey, ali ne?«

Netlton je bil nabral čelo, kakor da bi se hotel spopasti s Sofijinim zaščitnikom. Toda vkljub srdu se je kazalo v njegovih očeh neko posmehljivo zadovoljstvo.

»Vi ste sluga... plačan od gospoda Dodda, ali ne? Kaj vas pa briga, kaj jaz delam?«

MacPhey mu ni odgovoril. Stopil je bliže, Sofiji se je že zazdelo, da bo spet priča pretepu. Toda vratar je spustil svoje velike roke.

»Boljše je, da grem! Imam delo!« je zamrmral in odšel.

Sofija in Netlton sta ostala sama.

»Kaj bi rekla vaša draga prijateljica, gospa Bernard-Mosse, če bi vedela, da ste udarili njenega sina?« je jedko vprašala Sofija.

»Prav nič mi ni mar, kaj misli gospa Bernard-Mosse ali kdorkoli drugi! Zadosti sem velik, da sem sodim o svojem ravnanju, zlasti mi pa niso potrebni nasveti vašega dragega prijatelja MacPheya!«

Sofijine oči so se zalesketale:

»Povejte mi, prosim, kaj lahko očitate MacPheyu?«

»To, da ni dober vratar in da ne ve, kaj mu pritiče!«

»Kaj mu pritiče!« je pikro ponovila deklica. »Če bi samo vedeli, kaj je on, potem ne bi govorili takih neumnosti!«

Netltonu se je vse to zazdelo zelo zabavno.

»No, in kaj je on?« je vprašal ter se komaj vzdržal smeha.

»Dobro, povedala vam bom!« je vzklknila Sofija vsa iz sebe. »On je detektiv! Prišel je, da bi odkril nekatere skrivnosti, ki bi jih vsak tu rad obdržal zase!«

Od tu in tam

Na zborovanju JRZ v Belgradu je v nedeljo govoril prometni minister inž. Bešlič in poudarjal, da je skušala stranka storiti svoje za združitev vseh radikalov pod enim vodstvom. Stranka ne misli na svojo likvidacijo. Pač pa se bori stranka za prenareditev države in bo obveznosti, ki izvirajo iz sporazuma, izpolnila do zadnje pike. Minister Bešlič meni, da bi se morali Srbi prav enako okleniti ene največje stranke, kakor se oklepajo Slovenci svojega dr. Korošca ali pa Hrvatje svojega dr. Vl. Mačka.

Minister za gozdove in rudnike dr. Kulenovič je imel v Sarajevu več sestankov in konferenc s svojimi političnimi prijatelji. V zvezi s temi konferencami so se raznesli glasovi, da v muslimanski organzaciji poka in da se dr .Kulenovič trudi, da bi notranje spore poravnal. Muslimanski veljaki pa poudarjajo, da gre v resnici za nesporazume med veljaki, vendar pa so ti nesporazumi zgolj krajevnega značaja, nikakor pa ne taki, da bi se bilo treba bati razkroja muslimanske organizacije, kakor bi nekateri nasprotniki radi videli. Minister dr. Kulenovič je časnikarjem odklonil izjavo o teh sporih, češ, da so premalenkostni, po drugi strani pa bi z izjavo nehote dal tem dogodkom pomen, ki ga ne zaslužijo. Nikakor ne prihaja v poštev vprašanje vodstva dr. Kulenoviča, čeprav se zdi, da vodita bivša prvaka dr. Behemn in dr. Hrasnica svojo politiko.

Okrožni odbor so si izvolili demokrati v Kragujevcu. Na sklicano konferenco bi moral priti prvak stranke Milan Grol, zaradi bolezni Ljube Davidoviča pa je poslal le pismo, v katerem prosi zborovalce, naj konferenco odložé, češ, da je na njej potrebna njegova navzočnost. Zborovalci pa so soglasno sklenili, da tega Grolovega nasveta ne bodo poslušali, temveč so zborovali kar naprej. Nato jim je predsedujoči prebral Davidovićevo pismo o nalogah demoukratske stranke. Končno je bil izvoljen okrožni odbor za pet volivnih okrajev, kateremu predseduje bivši poslanec Milovanovič Bena.

Četniškemu vojvodu Jovanu Babunskemu so v nedeljo v Velesu odkrili spomenik ob ogromni udeležbi ljudstva in predstavnikov oblasti. Spomenik naj bi bil izraz hvaležnosti južnosrbskega ljudstva za junaštvo, katerega je Babunski pokazal v borbi za osvoboditev teh pokrajin izpod turškega in tujčevega jarma. Spomenik je posvetil skopljanski pravoslavni metropolit, navzoča pa sta bila tudi Babunskega vdova s sinom in hčerko. Med govorniki je bilo največ učiteljev, ker je bil Babunski sam učitelj. Množica, ki se je slovesnosti udeležila, je štela nad 10.000 ljudi.

Popolnoma nedolžnega človeka je sredi trga v Kosovski Mitrovici ubil Alija Delijević iz Blajgare. Na cesti je zagledal nekega človeka in začel nanj streljati. Nesrečnik je padel na obraz. Delijević pa je pristopil k njemu, ga obrnil na hrbet in ga še dvakrat ustrelil v prsa. Komaj pa je to storil, je spoznal, da je ubil neznanega človeka. Začel je bežati, toda orožnik ga je ujel in razorožil. Delijević je pripovedoval, da je iskal svojega zeta Hamza, ki mu je odpeljal ženo, katero si je bil kupil za 5000 din. Ta žena je bila sicer soproga nekega drugega muslimana, toda njen mož je bil obsojen na 8 let robije, nakar jo je njen varuh prodal Delijeviču. Toda temu jo je odpeljal nekega dne njegov lastni zet Hamza. Delijević je zeta dolgo časa preganjal. Izvedel je bil, da je zet odšel na sejem v Mitrovico. Ljudje so mu ga popisali po zunanjosti in tako je Delijević streljal na trgovskega potnika Jusufoviča, ki je bil podobno oblečen.

Institut za italijansko kulturo bodo v Belgradu odprli v četrtek. Zavod bo imel svoje prostore v krasni vili, vodil pa ga bo profesor slavistike na rimski univerzi Maver z dvema pomočnikoma. V zavodu ne bodo samo tečaji italijanščine, temveč tudi tečaji o italijanski književnosti in umetnosti. K otvoritvi tega tečaja bo prišel v Belgrad tudi italijanski prosvetni minister Bottai. Dva dni kasneje pa bodo podoben zavod odprli tudi v Zagrebu, ki ga bo prav tako obiskal tudi italijanski prosvetni minister.

2 milijona in 731 tisoč dinarjev so zbrali v 2 letih v Belgradu za zgraditev nove pravoslavne cerkve sv. Sava v Belgradu, za katero se je bil zavzemal posebno pokojni srbski patrijarh Varnava. Svetosavska cerkev naj bi bila viden znak za poživljeno pravoslavje na Balkanu, zlasti pa za njegovo odporno moč. Lani so že položili temeljne kamne, letos pa bodo cerkev v surovem že dogradili. Med darovalci za cerkev je treba omeniti Narodno banko, ki je dala kar pol milijona dinarjev, dalje pa tudi pravoslavce iz Trsta, ki so darovali 25.000 din. Velike vsote so zapustili tudi nekateri pravoslavci v svojih oporokah.

Štiri pravoslavne usmiljenke so z vozom vred padle v reko Mobilo pri Požarevcu. Sestre so bile na cerkveni slavi v bližnji vasi, proti večeru pa so se vračale na vozu v svoj samostan. Ker je močno snežilo, pot ni bila pregledna in zato je voz tudi zdrknil z mosta, ki je bil brez ograje, v reko. Usmiljenke so se znašle v ledno mrzli vodi in vpile na pomoč. Ker zraven reke ni nobene hiše, so se morale dobre pol ure boriti za svojo rešitev. K sreči jih je voda zanesla k bregu, kjer so se prijele vrb in nato zlezle na suho. Konja pa sta ostala v vodi in sta po dolgi borbi zmrznila. Usmiljenke so dobile nato zatočišče v bližnji vasi.

Štiri ljudi je odnesel snežni plaz pod planino Goruždo blizu Peči v Južni Srbiji. Delavec Kravič je imel v gozdu stalno delo in si je zato postavil leseno barko, v kateri je stanoval s svojo ženo in otrokom. Zaradi obilice dela sta se k njemu preselila še dva druga delavca. Da bi spravil les v dolino, pa je prišel s parom konj tudi delavec Larma. Preden pa je prišel do kolibe, ja zaslišal silno bobnenje plazu, ki se je valil z gore. Začel je vpiti svojim tovarišem v kolibi, toda tedaj je že zapihal silen piš in ga vrgel 50 metrov daleč. Takoj nato je pridrvel plaz, ki je posnel kolibo in vse, ki so bili v njej. Ko se je Larma zbudil, se je znašel v globokem snegu, in se kmalu izkobacal, ker je njega pograbil le stranski plaz. Plaz je z njega posnel skoro vso obleko, obenem pa si je bil Larma zaradi udarca ob drevo zlomil nogo. Začel je vpiti na pomoč, toda nihče se ni oglasil. Obtičal je v snegu ves onemogel in zmrzel. Tri dni je ležal nato v nezavesti, dokler ga slednjič ni našel njegov oče, ki ga je pogrešil. Kako je mogel ostati živ, pa Larma sam ne ve. Stalno so se v bližini podili volkovi in tulili, lotili se ga pa le niso. V bolnišnici so mu morali odrezati nogo.

V Spodnjem Milanovcu ob Donavi se voda kar noče odteči. Nasprotno, celo dvignila se je za novega pol metra. Skoro pol mesta je v vodi. Ljudje so se iz hiš izselili, vendar pa poskušajo odnesti iz njih vse, kar je mogoče. Škoda bo velika, ker se nekatere hiše že podirajo, zlasti pa tiste, ki so bile slabo zidane. Še zmerom pomagajo pri reševanju vojaki. Tudi zdravniki imajo dosti dela z nesrečniki, ki brodijo po vodi in skušajo reševati iz hiš svoje imetje.

BENJAMIN GIGLI v najnovejšem pevskem filmu napete vsebine
najslavnejši tenor sveta!
Ob 16., 19. in 21. uri
KINO UNION, tel. 22-21
Melodija noči
Poje arije iz oper »Afričanka«, »Romeo in Julia«, »Lohengrin« in lepe napolitanske pesmi

Tolovaj Hace bega okrog kot preganjana zver

Hacetova mladost — Iz tihotapca drzen razbojnik in morilec — Usodna prerokovanja

Ljubljana, 18. februarja.

Vsa pozornost našega podeželskega prebivalstva je te dni osredotočena na tolovaja, razbojnika in rokovnjača Toneta Haceta, ki ima kot 23 leten mladenič dokaj pisano in burno življenje in preteklost. Tone je bil sin poštenega, okoli 70 let starega malega kmeta, ki ima svojo domačijo na prelazu Nadleškega hriba in Ulake, znamenite po tem, da je tam stalo starodavno mesto Terpo in kjer je vodil univ. prof. dr. Valter Schmid pred leti raziskovanja in odkopavanja. Na Ulaki je vse polno kraških ograd, kjer so kmetje dostikrat že pred vojno našli stare rimske novce. Na tem prelazu stoji lična podružnična cerkev sv. Martina v Podcerkvi, vas, ki se razvija na podnožju proti Danam. Okoli cerkvice je pokopališče in prav Hacetov oče je tam »mežnar«, zato mu ljudje pravijo po domače pri »Mežnarju«. Oče je vse svoje življenje garal. Dva sinova, ki zelo sličita tolovaju Hacetu, sta poštena in delavna. Tone pa se je že v mladih letih izmaličil, kradel je še kot šolarček in se okrog potepal. Delati nikdar ni hotel. Po vojni, ko se je v Ložki dolini silno razvilo tihotapstvo konj in govedi, kakor tudi drugih predmetov, je Tone zaslovel ko eden najdrznejših tihotapcev. Vedno je imel polne pesti bankovcev, popival je in veseljačil.

Prišel je v konflikt z obmejnimi organi, osumljen je bil celo, da je na meji ubil nekega graničarja. Tone pa je bil nezvest tihotapski družbi, ker je marsikoga ociganil za pretihotapljene konje in utajil denar. Tihotapci, ki imajo svojo posebno poslovno moralo, so ga kratkomalo izključili iz svoje srede. Zapustil je svoj rojstni kraj tako-le pred petimi leti. Prišel je v Ljubljano, kjer si je kmalu poiskal na dnu ljubljanskega življenja njemu primerno družbo.

Prvič jo prišel v spor v policijskimi organi pred dobrimi petimi leti. Z drugimi pajdaši je v neki gostilni v Zeleni jami napravil kraval, se stepel in nekaj stvari pokradel. Takrat mu je policijski nadzornik na kriminalnem oddelku, ko je videl njegovo zakrknjenost in trmoglavost, pripomnil:

»Mlad ste. Delamržen. Ako boste tako nadaljevali, pridete čez nekaj let na vislice!«

Pozneje je bil pred malim kazenskim senatom zaradi tega prvega zločina obsojen na nekaj mesecev strogega zapora. Tudi sodeči senatni predsednik mu je pripomnil:

»Poboljšajte se! Drugače pridete še na vešala.«

Hace je začel nadaljevati pot velikega zločinca in roparja in morilca. Koliko zločinov ima doslej Hace na vesti? Po izdanih tiralicah mu pripisujejo do 40 zločinov, mnogi so mu dokazani, drugi pa gredo na njegovo breme. Popolnoma dognano je, da je Tone Hace zakrivil 3 umore, združene mestoma z ropom. Glavne zločine je Hace začel izvrševati od spomladi l. 1938. naprej. Hace je zakrivil umor svojega tovariša Avpiča, ki so ga našli zakopanega v senu kozolca nekega posestnika v Spodnjih Gameljnah. Nedvomno je dalje Hace umoril in oropal letos 24. januarja 76 letno starko Nežo Puncarjevo v Malih Braslovčah.

Po tem umoru je Hace zelo popival in veseljačil. Pojavil se je v Topolščici, kjer je popival kot eleganten kavalir po raznih gostilnah in razmetaval denar. Bil je zelo radodaren. Skupno se je dal fotografirati z nekim Mariborčanom, ki je bil v Celju na orožni vaji. To sliko je Mariborčanu izročil, češ. »mej to za spomin na mene!« Dal mu je hkratu še legitimacijo, glasečo se na ime invalida Slavsa Alojzija. Na ta način je bil pojasnjen Hacetov vlom pri Šlavsu v Celju, ki mu je do 3000 dinarjev odnesel. Pojasnjen je tudi vlom, ki je bil 12. januarja t. l. izvršen v Pijovcih, občina Šmarje pri Jelšah pri posestnici Frančiški Šenčarjevi in njeni sestri Ani. Tema je odnesel 1400 din gotovine in nekaj blaga. Pojasnjen je dalje v vseh podrobnostih umor orožnika Medena, ki je bil doma iz Begunj pri Cerknici.

Tone Hace je kot nekdanji rokovnjači »haračil« po vseh krajih Slovenije. Pojavljal se je sedaj po Dolenjskem, nato po Notranjskem, Gorenjskem in naposled po Štajerskem. Tone Hače je zelo drzen človek. Nekoč se je ponudil v Tržiču nekemu industrijalcu, da bi ga vzel za kočijaža. Industrijalec ga je odklonil. Ko je pozneje videl v časopisih objavljeno sliko, je takoj v njem spoznal onega človeka, ki se mu je ponujal za hlapca. Gotovo je Hace pri tem industrijalcu računal na bogat plen, ko bi poprej proučil vse industrijalčeve domače razmere.

Vsi varnostni organi v Sloveniji, policija po mestih in orožniki vodijo z največjo natančnostjo zasledovanje za tolovajem Hacetom, ki se je sedaj najbrž zatekel v trboveljske hribe, kjer je visok sneg.

Hace drugače vporablja pri svojih vlomih, ropih in umoril iste metode, kakor zloglasni Omerza, ki je pred leti v moravški okolici ustrelil nekega orožnika, nato pobegnil, a je bil slednjič na begu ustreljen. V svojih delih je sličen tudi razbojniku Bradeški, ki ga nikjer ne morejo izslediti, o njem ni niti sluha, ne duha. Nikdo ne ve, kod se ta človek klati.

Po strašnem umoru orožnika Medena bega sedaj Tone Hace okrog kot preganjana zver, brez miru in zavetja. Mnogi ljudje se pa dostikrat motijo in v svoji fantaziji vidijo v kakem tujcu, ki pride v kak kraj, razbojnika Haceta. Ker sta mu njegova poštena brata po postavi in obrazu precej slična, imata ta dva dostikrat neprilike in ljudje, ko so nedavno enega teh bratov zapazili v nekem kraju na Notranjskem, so dvignili glas, da se je tam pojavil sloviti rokovnjač.

Prav pri tolovaju Haceku je uresničen star in pravilen pregovor: »Tihotapec vsake hudobije hlapec!«

Okoli Haceta pa so se začele zbirati razne anekdote in postal je v očeh nekaterih ljudi pravcati junak ali bandit Rinaldini. Pravijo, da je revnim ljudem rad pomagal in da ni štedil z denarjem, kadar ga je imel v obilici. Svoje ljudi in pomagače je vedno bogato nagrajeval.

Kje je tolovaj Hace?

Ljubljana, 20. febr.

Iz Podloga v Savinjski dolini smo danes prejeli to-le kratko poročilo: V vremenu je nastal pri nas velik preobrat. Včeraj smo imeli tu še —21° C, davi pa je živo srebro v toplomeru zdrknilo kar na —9° C. Sedaj okoli 9. dopoldne je začelo po malem snežiti.

Savinjsko dolino še vedno razburja razbojnik Hace. Vesti so pa postale redke. Vse je nekam utihnilo. Orožniki izvajajo nad tujci in sumljivimi elementi najstrožjo kontrolo. Vsakega preiščejo. Tudi v vlakih je izvajana stroga kontrola. Vsak sumljiv človek je preiskan in legitimiran. Splošno so prepričani, da se je Hace skril v kako samotno domovanje na Sv. Planini.

O denarju, ki se je vrnil

Moravče, 18. februarja.

Pri Rokavcu v Mošeniku se je zbrala oni večer večja družba možakov. Menili so se o kupčijah in srkali sladko kapljico domačega izvora. Med pogovori in pijačo pa so padali po mizi bankovci v dokaz, da ima kupec res denar in je pripravljen skleniti kupčijo. Do zaključka ni prišlo in družba je pričela odhajati. Ostal je le možak, ki je kmalu po odhodu opazil, da nima več denarja. Iskali so ga in pretaknili vse kote, toda bankovcev niso našli. Mož je prijavil zadevo orožnikom, ki so se pričeli zanjo zanimati. Medtem pa je našla Rokavčeva hči zjutraj na novem snegu blizu hiše bankovec, ki ga je pobrala in pokazala domačim. Spoznali so, da je last oškodovanca. Nato so natančno preiskali ves prostor, in našli še ostali denar, ki je bil pogrešan. Kako so prišli bankovci na tisto mesto, najbrž ne bo tako hitro dognano. Sodijo, da je najbrž napravil nekdo neokusno šalo.

Tržič

Prosvetno društvo v Tržiču bo danes, v torek ob osmih zvečer priredilo koncert tenorista S. Lukman, ki bo pel domače in tuje skladbe. Na prireditvi bo sodeloval z recitacijami tudi član ljubljanske drame, Milan Skrbinšek. Predprodaja vstopnic v trafiki Perne.

Športne vesti

KONČAN JE PRVI DEL II. SMUŠKIH TEKEM TRIGLAVSKEGA OKROŽJA

V nedeljo, dne 18. februarja se je razvijal na Koroški Beli prvi del smuških tekem, in sicer v klasični kombinaciji za člane in mladino. Tekme so izpadle tako v kvalitativnem, kakor tudi v kvantitativnem pogledu nad pričakovanje. Vseh tekmovalcev je nastopilo 67 s 83. nastopi, kar pomeni svojevrsten rekord za eno samo okrožje. Prireditve se je udeležil g. Bertoncel v svojstvu zastopnika pokrovitelja, jeseniškega župana g. Markeža.

Rezultati tekem so bili:

Člani na 10. km: 1. Arh Lojze, FO Bohinj 49.46; 2. Lichteneneger Ferdo, FO Dovje 50.12.

Mladina na 3 km: 1. Lichteneger Jože, FO Dovje 23.45; 2. Makovec Jan., FO Rateče 25.54.

Skoki, člani: 1. Košir Jože, FO Jesenice 149.5 točk; 2. Lichteneger Ferdo, FO Dovje 116.6 točk.

Skoki, mladina: 1. Makovec Janez, FO Rateče 129.5; 2. Lichteneger Jože, FO Dovje 129.3.

Kombinacije, člani: 1. Lichteneger Ferdo, FO Dovje 300.8 točk; 2. Arh Alojzij, FO Boh. Bistrica 247.8 točk.

Kombinacija, mladina: 1. Lichteneger Jože, FO Dovje 289.3 točke; 2. Makovec Janez, FO Rateče 289 točk.

Vsa prireditev je potekla v znamenju vzorne discipline, ki je v Fantovskih odsekih vedno očitna.

Ob 5 popoldne je bilo v prosvetnem domu raglasitev rezultatov in razdelitev daril. Uvodoma je okrožni predsednik g. Savinšek poudoril pomen tovrstnih prireditev in bodril fante k vztrajnemu napredku.

V nedeljo, dne 25. februarja bo na Črnem vrhu nadaljevanje okrožnih smuških tekem, in sicer veleslalom za člane v dveh razredih in za mladino:

Spored: Ob 7 zjutraj skupna sv. maša pri Sv. Križu, ob 9 žrebanje startnih številk, ob 10 start za člane prvega in drugega razreda, nato start mladine.

Zmagovalce v prvem razredu prejme darilo mestne občine jeseniške (zapestno uro iz kroma s sekundarko). Zmagovalec v drugem razredu prejme kompletne smuči (najnovejši primerek g. A. Čuferja). V mladinski skupini prejme prvih pet plasiranih praktična darila in prvi trije diplome.

*

Smučarsko prvenstvo srbskega planinskega društva. V nedeljo so bile v Belgradu na Avali prvenstvene tekme v alpski kombinaciji. Pri tekmah je v smuku zmagal Slovenec Davorin Žvan v času 1:58, drugi pa je bil tudi Slovenec Breznikar Marjan s časom 2:10. Isti vrstni red je bil tudi v slalomu: prvi je bil **Žvan v času 1:22.3, drugi pa Breznikar z 1:34.4. Poleg prvenstvenih tekem so bile tudi propagandne tekme za mladino**

Vremensko poročilo »Slovenskega doma«

Kraj	Barometersko stanje	Temperatura v °C največja	Temperatura v °C najmanjša	Relativna vlaga v %	Oblačnost od 1 do 10	Veter (smer, jakost	Padavine m/m	Padavine vrsta
Ljubljana	763·1	-1·8	-5·4	85	9	NE_1	—	—
Maribor	763·4	0·8	-3·[illegible]	70	10	S_1	—	—
Zagreb	765·2	-1·0	-2·0	90	0	0	—	—
Belgrad	764·8	-2·0	-10·0	80	5	SW_2	—	—
Sarajevo	757·9	2·0	-8·0	70	10	0	—	—
Vis	759·2	2·0	-3·0	90	2	NNE_1	—	—
Split	758·2	8·0	0·0	90	3	NE_6	—	—
Kumbor	755·6	10·0	3·0	40	4	NE_4	—	—
Žirje	761·3	6·0	-4·0	60	6	0	—	—
Dubrovnik	757·	10·0	2·0	40	4	NE_1	—	—

Vremenska napoved: Precej oblačno, zmeren mraz in spremenljivo vreme. — Najnižja toplota zraka na letališču —10 stopinj Celzija.

Koledar

Danes, torek, 20. februarja: Rajmund.
Sreda, 21. februarja: Eleonora.

Obvestila

Nočno službo imajo leakrne: dr. Kmet, Tyrševa c. 41; mr. Trnkoczy ded., Mestni trg 4; mr. Ustar, Šelenburgova ul. 7.

K izvedbi Prešernovega Sonetnega venca v kompoziciji L. M. Škerjanca, ki bo v ponedeljek, 26. t. m. ob 20 v veliki Unionski dvorani, je izdala Glasbena Matica programno knjižico, v kateri je natisnjen celotni Sonetni venec po izdanju l. 1837. Koncert bo vodil ravnatelj Mirko Polič kot redni letošnji koncert Glasbene Matice ljubljanske. Predprodaja vstopnic v knjigarni Glasbene Matice.

† **V Ljubljani** je mirno v Gospodu zaspala g. **Ana Berlogar,** bivša dolgoletna postrežnica uprave »Slovenca«. Bila je zelo skrbna, pridna in vestna uslužbenka, ki jo bodo vsi ohranili o dobrem spominu. Pogreb blage rajnice bo danes ob 2 popoldne izpred mrtvašnice Zavetišča sv. Jožefa na Vidovdanski cesti.

Jajca štajerska po konkurenčni ceni dobite pri Cuček, Sv. Petra cesta 13, telefon 42-25.

Odkritje posebnega pralnega sredstva za volno in svilo. Brezplačno poskusno pranje s senzacionalnim novim sredstvom ČISTINIT se vrši vsak popoldan v trgovini Lavrič, Celovška cesta 28 (poleg pivovarne Union). Prinesite s seboj volnene ali svilene stvari.

Prosvetno društvo Trnovo. Na IX. prosvetnem večeru v sredo, dne 21. februarja ob 20 v društvenem domu, Karunova ulica 14, bo imel predavanje g. urednik dr. Ahčin Ivan, pod naslovom: »Sodobno trenje v Evropi.«

FO Šiška — Ljubljana.

V torek, 20. t. m. bo redni fantovski sestanek ob 20.15 v tam. dvorani. Na sporedu zanimivo predavanje. Obvezno za vse člane!

Sadjarska podružnica Šiška priredi v sredo, 21. t. m. ob pol osmih zvečer skioptično predavanje v šoli na Gasilski ulici v Sp. Šiški. Predsednik g. Stupica Iv., šol. upr. v p. nam bo pojasnjeval slike sadnih škodljivcev.

Ljubljansko gledališče

DRAMA. — Začetek ob 20.

Torek, 20. februarja: Zaprto.
Sreda, 21. februarja: Na prisojni strani. Red Srede.
Četrtek, 22. februarja: Asmodej. Premiera. Premierski abonma.
Petek, 23. februarja: Zaprto.
Sobota, 24. februarja: Zaprto.

OPERA. — Začetek ob 20.

Torek 20. februarja: Zaprto. (Generalka.)
Sreda, 21. februarja: Jolanta. Balet Hrestač. Premiera. Premierski abonma.
Četrtek, 22. februarja: Lumpacius Vagabundus. Red Četrtek.
Petek, 23. februarja ob 15. Gorenjski slavček. Dijaška predstava. Izven. Globoko znižane cene od 16 din nazdol.
Sobota, 21. februarja: Traviata. Izven. Gostovanje Zlate Gjungjenčeve, Borisa Popova in Josipa Gostiča.

Prvi vzpon po jugovzhodni steni Jermanovega turna

Predvčerajšnjim, v nedeljo 18. februarja, se je ljubljanski plezalni partiji Francetu Ogrinu, Babineku in Virensu posrečila izvedba prvega vzpona po jugovzhodni steni Jermanovega turna v Kamniških Alpah. Plezalci so 300 metrov visoko, močno poledenelo steno premagali po dvanajstih urah naporne plezarije. Ta težavni vzpon predstavlja absolutni prvi pristop po tej steni Jermanovega turna. Na največje težave so plezalci naleteli ob vstopu v steno, ko so prestopali iz grape Kovačnice v strme, s tenkim ledom prevlečene plošče, in v zgornji tretjini, kjer jim je nagajal strmo ležeči, sipki in suhi sneg.

✝

Umrla nam je v starosti 76 let, previdena s tolažili svete vere, naša ljubljena, draga mama, stara mama, tašča, gospa

Škof Ivana roj. Potočnik

posestnica na Glincah, Cesta IV/4

Pogreb blagopokojne bo v sredo, dne 21. februarja 1940 ob 4 popoldne, izpred hiše žalosti na Glincah, Cesta IV/4 na pokopališče Vič.

Ljubljana, Osjek, Vrhnika, dne 19. februarja 1940.

Žalujoči:

Inž. Rudolf, Valentin, Ludvik, sinovi; **Iva, Matilda,** hčeri,
ter rodbine **Šuštar, Janežič in Dobrovoljc.**

Veliki boj človeškega duha z belo smrtjo

Življenje in delo učenjaka dr. R. Kocha, začetnika uspešnega zatiranja jetike

Gotovo je že vsak slišal ali pa kje bral o strahotnih številkah jetičnih smrtnih žrtev, ki jih pobira zlasti med mladino do petindvajsetega leta. Ne čujemo tega prav nič radi, čeprav vemo, da je bolezen ozdravljiva, če greš pravočasno k dobremu zdravniku. Kljub temu pa nas kar pretrese, če čujemo, da ima ta ali oni jetiko. Še neprimerno bolj pa je to moralo zadeti naše prednike pred šestdesetimi leti, če so slišali kaj o jetiki, pred katero so brez moči stali vsi, tudi najboljši zdravniki ter morali priznavati, da ne vedo nobene pomoči.

Romantične želje mladega Roberta Kocha

V desetletju med 1860 do 1870, ko je Pasteur ves svet zadivil s svojimi odkritji in je povzročil s svojim prerokovanjem, da so bacili vzrok mnogih smrtnih bolezni, oblake prahu, je v Göttingenu študiral medicino mlad, priden dijak Robert Koch. Toda na vse drugo je prej mislil kot na to, da bi postal učen zdravnik. Res se je naučil nekaj sto kosti in mišic na pamet, a njegove misli so bile v divjih džunglah, kamor bi rad šel na tigre, ali pa da bi postal vojaški zdravnik, kateremu bi prsa krasil železni križ, ali pa da bi postal vsaj ladijski zdravnik in bi potoval po vseh mogočih delih sveta. Pregovor pa pravi, da kdor visoko leta, nizko pade in tako je tudi Koch moral sprejeti, ko je leta 1866 doktoriral, vse prej kot interesantno in avanturistično službo v hamburški bolnišnici. V Hamburgu pa se je zaljubil, in ko je zasnubil svoje dekle, ji je v razkošnih barvah popisoval, kod vse bo potovala z njim. Toda ženske so vse bolj preračunljive kot so pa mladi možje. Dekle je pristalo na poroko samo pod pogojem, če se enkrat za vselej odpove svojim bujnim načrtom in postane kjer koli že v Nemčiji praktičen zdravnik ter koristen državljan. Dal se je pregovoriti in začel je enolično zdravniško prakso po prav nič romantičnih pruskih vaseh, ki jih Pasteurjev glas pač ni več dosegel. Ženka je bila s tem zadovoljna, nikakor pa ne on sam. Ko sta se preselila v Wollstein, si je s prihranki kupil mikroskop in začel se mu je odkrivati bujnejši svet, kakor bi mu ga mogla nuditi avanturistična potovanja po eksotičnih krajih. Vedno bolj pa je sovražil svojo zdravniško prakso, ker se mu je začela iz dneva v dan vse bolj dozdevati le varanje. Kaj je n. pr. mogel ukreniti proti difteriji, ki je takrat morila otroke? Saj ni vedel o njej nič več kakor kak srednjeveški homeopat, ki je ducat bolezni zdravil z dvema ducatoma raznih »kuglic« in »purfeljcev« in še s kakim »Blaževim žegnom«! Pa tudi najboljši takratni zdravniki niso vedeli takrat — to se pravi krajše pred polstoletjem — nič več kot ruski mužiki, kateri so v strahu pred epidemijo, ki je divjala takrat po Rusiji, potegnili v skrivnostni nočni uri okoli svoje vasi brazdo s plugom, katerega so vlekle štiri vdove.

Vranični prisad — antraks

Koch pa je zamišljen sedel pri svojem mikroskopu in opazoval vse, kar mu je prišlo pred oči. Začel je preiskovati tudi kri ovac in goved, ki jih je antraks v množicah takrat moril po pruskih vaseh in v tej krvi je opazil neka čudna bitja, ki so bila podobna nekakšnim palčicam. »Kaj pa je to prav za prav?« se je spraševal Koch. S tem dnem se je začela njegovo sistematično znanstveno delo. Res je, da so te palčice opazovali tudi še drugi, res je, da so izrekli mišljenje, da so to žive klice — povzročitelj antraksa, a dokazati tega niso mogli in razen Pasteurja jim ni tega nihče verjel. *Dokazati* — to je hotel Koch. S svojsko zagrizenostjo in trmoglavostjo se je lotil tega dela. Ne vemo, kako se je počutila gospa Koch, saj se ji je popolnoma odtujil in se zaprl v svoj laboratorij. Radovedni smo tudi, kako so bolniki gledali svojega doktorja, ki so mu misli bile vse prej pri drobnih palčicah, katere je bil opazil v krvi bolnih živali, kot pa pri njih.

Dr. Robert Koch in njegov zvesti sodelavec, kije sam postal žrtev jetike med raziskavanjem njenih bacilov. Slika je iz znanega filma o dr. Kochu.

Ves priprave razen mikroskopa si je moral izmisliti sam. Ne moremo se načuditi, kako da se ni okužil sam pri tako nevarnem delu, zlasti še, če upoštevamo, da je delal večinoma ponoči. Z neutrudljivim sistematičnim delom se mu je posrečilo dobiti čisto kulturo bacilov in zaradi tega navidez skromnega, v resnici pa silnega uspeha, ga po pravici imenujemo ustanovitelja bakteriologije — vede o bacilih.

Koch postaja osebnost v zdravniškem svetu

S tem je stopil Koch iz množice povprečnih zdravnikov v ponosno vrsto vodilnih raziskovalcev, a še na misel mu ni prišlo, da bi svoja odkritja objavil, ker je še vedno našel v svojem sistemu vrzeli, ki bi jih bil rad zamašil. Njegova zdravniška praksa pa je kazala kaj slabo. Zastonj so klicali bolniki iz bližnjih in daljnih vasi — doktorja ni bilo. Zaradi njega bi lahko bili pacienti čisto na drugem koncu sveta, na mar so mu neprestano hodila nova vprašanja. Iz tednov so postali meseci, iz mesecev leta, preden je bil Koch svoje stvari toliko gotov, da je stopil ž njo pred javnost.

Koch stopi z odkritji pred javnost

To se je zgodilo leta 1876, ko je bil Koch star 34 let. Pripravil je svoj mikroskop, nekaj epruvet s čistimi kulturami bacilov, nekaj ducatov poskusnih belih miši, in odšel iz Wollsteina v Vratislavo, kjer je stanoval profesor Cohn, sloveč botanik. Kochov prijatelj. In kaj naj bi bil ta podeželski nerodnež, ki se niti od daleč ni zavedal važnosti svojega odkritja, povedal gospodom univerzitetnim profesorjem? Ničesar drugega, kakor da se mu je posrečilo dokazati, da bacili, da *določeni* bacili povzročajo bolezni, *določene* bolezni. In to je dovolj, saj je bil s to ugotovitvijo postavljen temelj popolnoma novi medicinski znanosti! V Vratislavi je s svojimi neovrgljivimi dokazi vse zadivil. Sloves njegovih odkritij je šel po vsem svetu, sam pa je romal nazaj v Wollstein, kjer se je nadalje ukvarjal z bacili ter jih tudi kot prvi fotografiral. Leta 1880 pa so ga poklicali v Berlin.

Lov na bacile

Vseh laboratorijev pa se je sedaj lotila posebna bolezen: manija lova na bacile. Vse mogoče bacile so odkrili in jih z navdušenjem javljali svetu. Čez nekaj tednov pa je seveda sledil skromen preklic, češ da je bila vsa stvar prenagljena. Neki zanešenjak je celo javil strmečemu svetu, da je odkril »pan-bacil«, ki naj bi bil povzročitelj vseh bolezni od raka do migrene. Kocha pa ves ta dirindaj nepoklicanih znanstvenikov ni vrgel iz ravnotežja. Našel je način, kako se da gojiti popolnoma čiste kolonije bacilov. Neutrudno sta mu pri tem pomagala njegova zvesta asistenta Loeffler in Gafftey.

Koch in Virchow

Nesporni vrh takratne nemške medicinske znanosti pa je bil sloveči patolog Rudolf Virchow. K njemu se je napotil Koch, toda Virchow je bil še v tistih letih, ko se raznih, sicer učenih ljudi začenja lotevati misel, da je znanost že itak zaključena, da je nemogoče odkriti kaj novega. Zato je mladega Kocha sprejel in odpravil, kaj bolj pa se mu za stvar ni ljubilo zanimati. A tudi Koch se ni preveč brigal za Virchowa. Šel je nazaj v svoj laboratorij in se ves posvetil iskanju tuberkuloznega bacila.

V službi človeštva

Odkritje tega bacila pa je bilo neprimerno težje kot antraksovega, ki je zelo velik in ga je v vsaki oboleli krvi vse polno. Mnogi so se bili že lotili iskanja tega zahrbtnega zločinca, saj so vedeli, da mora to bolezen povzročati bacil, ker so jo znali že presajati na razne živali, vendar bacila še ni videl nihče. Ali se bo to posrečilo Kochu?

Človeka obhaja mraz ob misli, v kolikšni nevarnosti je bil vedno, ko je pravkar za jetiko umrlim izrezoval pljuča in jih raziskoval, drobne kvičke vbrizgaval v poskusne živali, ki so mu začele v masah poginjati, a o bacilu še pod tako veliko povečavo ni bilo nobenega sledu. »Če obstaja bacil jetike — in o tem sem prepričan —« si je mrmral Koch, »potem mora biti tako majhen, da ga ne vidimo pod navadnimi okoliščinami. Poskusimo preparate barvati.« Vsako mavrično barvo, od rdeče do vijoličaste, je v tisoč in tisoč primerih poskušal na svojih preparatih. Roke je imel od barv že vse razjedene — o bacilu pa ni in ni hotelo biti sledu!

Koch odkrije krivca tuberkuloze

Nekoč pa je dalj časa imel svoje preparate v metilenskem modrilu in ko jih je dal v mikroskop, je ostrmel, ko je zagledal čisto tenke palčice med razjedenimi pljučnimi stanicami. »Ali te imam?« se je radostno vpraševal. Toda Koch bi ne bil Koch, če ne bi takoj dostavil: »Kako bom *dokazal*, da je to res povzročitelj jetike?« Spet so morale dati svoje življenje stotine in stotine zajcev ter morskih prašičkov. V pljučih vsake poginule živali je Koch našel iste palčice. Toda to zanj še ni bil dokaz. Čisto kulturo, kjer ne bo nič drugega kot te same palčice, to je hotel dobiti. Toda bacil jetike je vse bolj izbirčen kot bacil autraksa. V sto in sto stekleničkah je zopet poskušal, uspeh pa je bil enak — ničli. »Mogoče pa so tako izbirčni, da hočejo za rast edino živo snov? Jim jo bom pa dal!« In iznašel je zanje hranivo iz krvnega seruma. Skrbno jih je prenesel vanj. Dan za dnem jih je hodil opazovat. Uspeh? — Nič! Koch pa je čakal, saj je vedel, da včasih dolgo traja, preden se jetika nedvomno razodene v vsej svoji moči. In petnajsti dan so se bacili tudi res pokazali! Koch je prišel do svoje tako zaželjene oaze, vendar svojega odkritja še ni objavil, ker je bilo zanj še premalo dokazano. Spet je inficiral nešteto morskih prašičkov, spet so morali ti s svojim življenjem plačevati in dokazovati pravilnost Kochove domneve. S tem je skoval zadnji člen v verigi svojih dokazovalnih poskusov. Šele potem je stopil s svojim novim odkritjem pred svet.

Dokaz pred znanstveniki

Leta 1882 je razložil učenim možem iz vse Nemčije, kako je prišel do svojih odkritij. Dih je vsem zastajal, Koch pa je mirno govoril in dokazoval do konca, potem pa se je vrnil na svoj prostor. Nihče se ni upal oglasiti k debati, vsi so čakali, kaj bo rekel Virchow. Oči vseh so bile uprte vanj. Virchow se je dvignil, vzel svoj klobuk in brez besede odšel. Še tisto noč so brzojavi raznesli veselo novico po vsem svetu. Tisoči in tisoči jetičnih so z upanjem izgovarjali Kochovo ime. Iz vseh delov sveta so hiteli dijaki k njemu. Koch pa se je že spraševal, kako bi bilo mogoče umoriti ta bacil in rešiti tolikim tisočem življenje! Ni mu bilo dano, da bi našel popolnoma zanesljivo zdravilo, a to doslej žal ni bilo dano še nikomur!

Preganjalec kolere

Kochova slika pa ne bi bila popolna, če ne bi omenili še njegove ekspedicije v Egipt, kjer se je leta 1883 nenadoma pojavila kolera, ki je že grozila Evropi, a je prav tako izginila nazaj v svoje izhodišče, v Indijo. Koch pa se je odpravil za njo. Z uspehom je zasledoval njen bacil.

Ves svet je zdaj že priznaval Kocha. Ves svet mu še dandanašnji priznava nesporne zasluge na polju sistematične bakteriologije. Samo s spoštovanjem moremo govoriti o tem velikem borilcu proti smrti, in naša tako naglo živeča doba se mora s hvaležnostjo spominjati dobe okoli osemdesetih let prejšnjega stoletja, saj je bila to junaška doba znanosti, njen največji heroj pa je bil poleg Pasteurja — dr. Robert Koch.

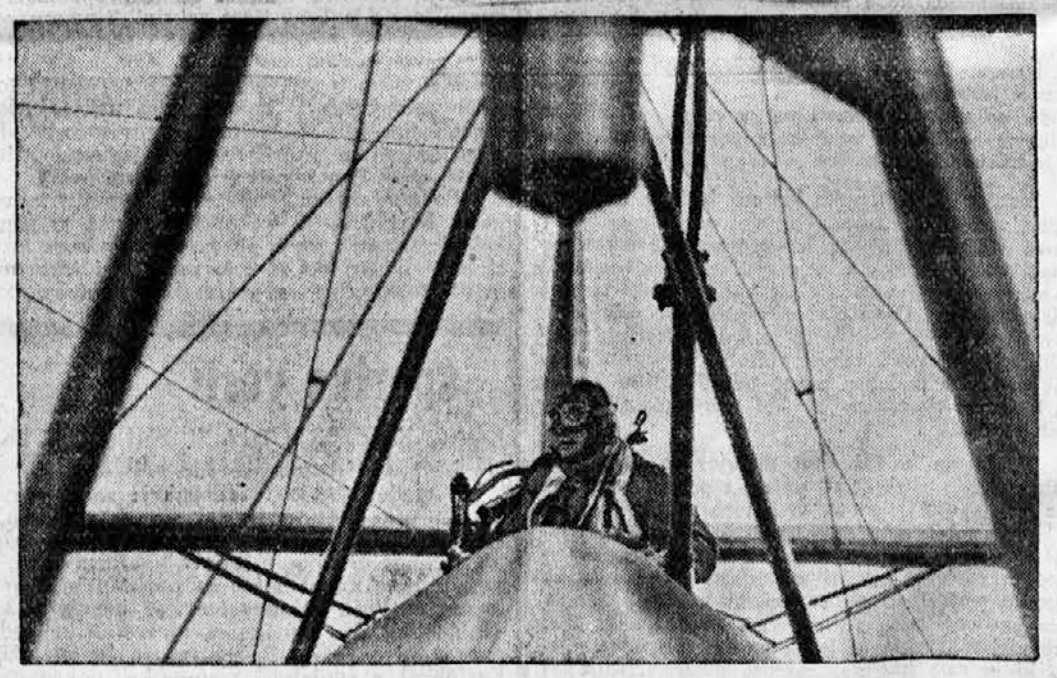

Izvidniško vojno letalo nad ozemljem sovražnika.

R. L. Stevenson:

Na Južnem morju

Nekateri so nosili samo srajce, drugi zopet predpasnike, nekdo pa je nosil celo samo robec. Nekateri med njimi, najuglednejši seveda, so bili od temena do peta tetovirani z na vso moč grozanskimi vzorci; drugi so bili videti kakor pravi barbari ter so bili tudi oboroženi z velikimi noži. Eden, ki sem si ga še prav posebno zapomnil, ker je bil videti prav zares zverinski, je počepnil na dno kanoeja ter hlastno sesal pomarančo, pri tem pa je z opičjo urnostjo pljuval na levo in desno. Vsi skupaj pa so brez prestanka žlobudrali, in mi seveda nismo mogli razumeti niti besedice! Vsi so poskušali, da bi nam kaj prodali in kaj zaslužili, ko sploh niti od daleč nismo mislili na kupčijo, ali pa so nam ponujali spominke za smešno visoko ceno. Niti besede o kakšnem »dobrodošli«, niti sledu o kakšni vljudnosti; razen roke mr. Reglerja in poglavarjeve desnice, se nam ni nobena roka iztegnila v pozdrav. Še medtem, ko smo odklanjali darove, ki so nam jih ponujali, so se začeli pritoževati prav surovo in razločno, in nekdo, očitno pavliha vse te druščine, se je med zlobnim krohotom norčeval iz naše skoposti. Med drugimi jeznimi zbadljivkami, ki si jih je bil privoščil na naš račun, se je iznebil tudi tele: »Lepa ladja, ki nima niti beliča na krovu!« Priznati moram, da se mi je zazdelo vse skupaj kar precej zoprno, da, obšla me je celo nekakšna zaskrbljenost. Ladja je bila očitno v njihovi oblasti; imeli pa smo ženske na krovu. O teh svatih nisem vedel ničesar, razen, da so ljudožrci; naš vodič (moj edini vodnik) je bil prenatrpan z bojazljivimi svarili, in ta beli trgovec, čigar navzočnost bi me bila ob drugi priliki pomirila — ali niso morda bili prav pogosto belci na Pacifiku povzročitelji in pomočniki pri nasilstvih domačinov? Naj se naš dobri prijatelj, mr. Regler, le od srca nasmeje, ko bo bral tele moje vrstice!

Ko sem pozneje, čez dan, pisal svoj dnevnik, je bila kabina od enega konca do drugega polna Markezanov; trije rjavopolti rodovi so s prekrižanimi nogami ždeli na tleh in strmeli vame ob mučnem molku. Oči vseh Polinezijcev so velike, lesketajoče in koprneče, podobne so živalskim očem, najti pa je take tudi pri marsikakšnem Italijanu. Skoraj neke vrste obup me je obšel, ko sem sedel tako nebogljeno pred temi zijalastimi pogledi kakor zajet od mutaste množice in pritisnjen v kot svoje kabine: in ob misli, da se jim ni mogoče sporazumeti z menoj z artikulirano govorico, prav kakor živalim ali od rojstva mutastim ali prebivalcem kakšnega tujega planeta, me je obšla resnična divjost.

Pot čez Rokavski preliv je dvanajstletnemu dečku toliko kakor če bi bil zamenjal staroznano nebo s tujim, medtem ko štiriindvajsetletnemu možaku, ki potuje čez Atlantski ocean, še skoraj jedilnega lista ni treba spreminjati. Jaz pa sem bil zdaj ubežal senci rimske države, pod katere spomeniki je tekla naša zibelka in ki nas na vseh straneh tesné ter ovirajo. Zdaj bom tedaj moral zvedeti, kako so ustvarjeni možje, katerih očetje niso nikoli študirali Virgila, ki jih ni nikdar premagal Cezar in ki jih ni nikdar vodila modrost Gaja ali Pompeja. Isti korak me je bil povedel tudi preč iz zložne zone sorodnih jezikov, iz zone, kjer se da na lahek način razrešiti babilonsko prekletstvo; ljudje okrog mene so sedeli kakor molčeči maliki. Saj se mi je zdelo kakor bi bil na svojih potovanjih izključil vse človeške odnošaje ter bi pri svojem povratku (kajti v tistih dneh sem še mislil, da se da kam priti domov) odkril, da sem bil prav za prav odprl slikanico brez besed. Da, vprašal sem se celo, ali mi kaže potovati še naprej; nemara je bil temu potovanju namenjen nagel konec; nemara bo moj poznejši prijatelj, Kauanaui, ki je tako mirno in molče sedel sredi med drugimi in ki mi je bil videti mož s precejšnjim ugledom, zdajdaj planil kvišku s presunljivim krikom, ladjo osvojil ob prvem naskoku, pobil na tla vso ladijsko družbo ter jo poklal za svoje kosilo.

Nobena stvar ni mogla biti prirodnejša, pa hkratu tudi manj utemeljena kakor bojazen te vrste. Pri vseh mojih poznejših izkušnjah na otokih nisem bil nikdar in nikjer pozneje več deležen takšnega grozečega sprejema; če bi dandanašnji spet naletel na kaj takšnega, bi bil mnogo bolj prestrašen in desetkrat hujše presenečen. Večina Polinezijcev je prav dostopna, odkrita, radi vidijo, če se jim posreči vzbuditi pozornost, lačni so tudi najmanjše nežnosti, prav kakor ljubeznivi, zvestovdani psi, in še celo po tako kratkem času, ki smo ga tam prebili, menim, da bi bili celo najkrvoločnejšemu barbarstvu tako pomanjkljivo oteti Markezani postali naši najboljši tovariši, in vem, da je bilo najmanj enemu prav pošteno in od srca hudo, ko smo odhajali.

Skraja sta mi pri občevanju z domačini prišli zelo prav dve reči: predvsem, bil sem lastnik nečesa, kar se je splačalo ogledati, »Casce«. Ladja s svojo odrezavo obliko, z visokimi jarboli in gladko palubo, rdeče obložena jedilnica, bela in zlata barva ter številna zrcala v mali kabini, so privabljale stotine in stotine obiskovalcev. Možje so razsežnosti merili s svojimi rokami, prav kakor so njihovi očetje merili Cookove ladje; ženske pa so zagotavljale, da je kabina lepša kakor cerkev. Zastavne Junone se nikdar niso naveličale, ko so se udobno zleknile v naslonjače, strmeti v zrcala, kjer so se odražali njihovi smehljajoči se obrazi. Videl sem celo neko matrono, ko je dvignila krilo ter med navdušenim vzklikanjem drgnila gole noge ob žametaste blazine.

Keksi, marmelada in sirup, to so bila osvežila, in prav kakor po evropskih salonih, je tudi tu romal iz rok v roke fotografski album. Ta trezna galerija glav, njihovi vsakdanje učinkujoči kostumi in fiziognomije, vse to se je po treh tednih potovanja spremenilo v nekaj čudovitega, dragocenega in novega. Tuje obraze in barbarsko obleko smo v tej bučni kabini občudovali in opazovali z nekakšno nedolžno razburjenostjo in začudenjem.

Vas Anaho leži ob robu ravnega, ozkega jezika med zahodno obalo in zibeljo prevesnih gora. Palmov gaj, ki brez prestanka ziblje svoje zelene pahljače, jo kakor v polnem zmagoslavju zasipa s preprogo odpadlih listov ter jo senči kakor uto. Od enega kraja do drugega reže to zavarovano gnezdo pot, ki se vleče med cvetličnimi gredami, temi občinskimi cvetličarnami; in tu in tam leže raztresene v volhkem čadu, v ozračju, ki je polno najraznovrstnejših dišav, še vedno toliko blizu obrežju, da se sliši bučanje morja, preproste hiše domačinov. Skoraj v vseh krajih ostane beseda ki označuje človeško bivališče, kljub tako raznovrstnim polinezijskim narečjem, ista. Beseda ostane ista, zidava pa je povsod različna; in najbolj čudno je to, da ima vprav Markezanec, ki je brez dvoma eden najbolj zaostalih in najbolj barbarskih otočanov, skoraj najbolj zložno in najpripravnejše domovanje. Ne travnate kolibe Havajcev, ne ptičnicam podobne hiše na Tahitih, ne odprte pod, ki ima premične žaluzije — stanovanje boljših Samoancev — nič prav nič, nobeno stanovanje se ne more meriti s »paepae — hae« ali z verandnim stanovanjem kakor ga poznajo Markezanci. Paepae je oblasta terasa, ki je brez cementa sezidana iz črne vulkanske kamenine ter je dolga dvajset do petdeset čevljev. Kakšnih pet do osem čevljev se dviga od tal, in nanjo drže široke stopnice. Približno na polovici te terase pa se dviga odprto pročelje stanovanjske hiše, močno podobno pokriti galeriji. Notranjščina je prav čedna, tu pa tam učinkuje prav zares skoraj elegantno v svoji goloti.

(Nadaljevanje.)

Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Jože Kramarič — Izdajatelj: inž. Jože Sodja — Urednik: Mirko Javornik — Rokopisov ne vračamo
»Slovenski dom« izhaja vsak delavnik ob 12. Mesečna naročnina 12 din, za inozemstvo 25 din. Uredništvo: Kopitarjeva ulica 6/III. Telefon 4001 do 4005. Uprava: Kopitarjeva ulica 6.